

MULTIAN KIRKONKYLÄN KANSAKOULUN PERUSTAMINEN

Nehemias Rautonen

Maamme ensimmäisen seminaarin aloitettua toimintansa selvisi sen sijaintikaupunkia ympäröiville maalaiskunnille kansakoulun tarkoitus ja tarpeellisuus ja niissä virisi halu kansakoulujen perustamiseen. Näihin ensimmäisiin koulun perustajakuntiin kuului yhtenä Jyväskylää aina keskuksenaan pitänyt Multia. Vajaan vuoden oli ensimmäinen seminaarin täyden oppikurssin suorittanut kansakoulunopettajien joukko ehtinyt työskennellä uusissa kouluissaan eri puolilla Suomea, kun jo Multiallakin tehtiin ratkaiseva päätös kansakoulun perustamisesta. Viralliset valmistelutoimet veivät tosin aikaa ja muutenkin hanke viivästyi kolmisen vuotta, mutta päätös toteutettiin ja lokakuun 1 päivänä 1871 Multian vanhin kansakoulu aloitti toimintansa.

Tämä Keski-Suomen ja koko maamme vanhimpien kansakoulujen joukkoon kuuluvan Multian Kirkonkylän kansakoulun perustamisvaiheita tarkattaessa havaitaan samat myönteiseen ratkaisuun vaikuttavat perustekijät, jotka olivat yhteisiä muillekin sen ajan kansakoulun aloittamisuuhille. Maaseudun väestö oli herätetty omatahtoiseen pyrkimykseen taloudellisen ja sivistyksellisen valistuksen saavuttamiseksi. Monilla paikkakunnilla esiintyi näitä pyrkimyksiä edistämässä pystyviä voimakkaita henkilöitä, jotka saivat yhteistyön viriämään, saivat kerätyksi varoja ja saivat hankkeille tarpeellista muuta apua soveliaana hetkenä.

Kun lisäksi valtiolta, kansakoulujen perustamisajatuksen toteuttaja, oli apuna, lähti kansakoulujen perustaminen varsin suotuisasti alkuun.

Suomenkielisten kansakoulujen luku maaseudulla oli päässyt toiselle sadalle ja Vaasan läänissä toiselle kymmenelle, kun Multian kansakoulu alkoi toimintansa. Ihailevalla kiitollisuudella on vain tutustuttava sen ajan multialaisten toimiin, kun he tähän harvaanasuttuun kuntaan, silloiseen Keuruun kappeliin, uskalsivat ryhtyä puuhaamaan kansakoulua. Kansakoulun tarpeellisuudesta silloin monet oppineetkin vielä väittelivät. Hankkeen toteuttajat saivat sekä näiden epäilykset että varsinaisen kansan ennakkoluulot vastaansa, sillä pelättiinhan kansakoulun vieroittavan lapset oikeasta työstä ja rehellisistä elämäntavoista.

Ensimmäinen päätös kansakoulun perustamisesta tehtiin kuntakokouksessa huhtikuun 14 päivänä 1868, jolloin senaatilta päätettiin anoa valtionapua opettajan palkkaamiseksi ja valittiin koulun johtokunta. Siihen tulivat puheenjohtajaksi Abraham Pajunen ja jäseniksi Herman Ruoranen, G. A. Raitanen, Johan Järvenpää ja Kalle Pusula. Suunnitelman mukaan olisivat lukkarin ja opettajan toimet olleet yhdistettyinä ja kunta puolestaan antanut lukkarille vanhastaan kuuluneet palkkaedut. Koulun perustamiseen ei tämä ensimmäinen päätös vielä johtanut, niin kuin alussa on jo mainittu.

Asia tuli uudestaan esille, kun paikkakunnalle muutti opettaja Abraham Ruoranen, joka oli ostanut Multian — nykyisen Multianniemen — talon. Hän tarjosi koululle huoneet ja teki Kouluylivaltitukselle anomuksen koulun perustamisesta erikseen pojille ja tytöille. Kouluylivaltituksen puoltavan lausunnon perusteella antoi senaatti 10 päivänä toukokuuta 1871 luvan koulun perustamiseen pojille ja myönsi valtion varoista 600 markan vuotuisen avustuksen opettajan palkkaamiseksi.

Lokakuun 1 päivänä koulu sitten avasi ovensa ensimmä-

mäiselle oppilasparvelle, mihin kuului sekä poikia että tyttöjä. Sellaiseksi koulu sitten vakiintui. Oppiaineina olivat raamatunhistoria, katekismus, sisäluku, laskento, luonnontieto, maantieto, kirjoitus, piirustus, laulu ja jonkin verran käsitöitä pojille. Koulukalustot ja opetusvälineet olivat sangen puutteelliset ja oppikirjoja oli vain harvoja saatavissa. Oppilaat olivat eri ikäisiä ja erilaisella kehitystasolla, mutta jakoa eri osastoille ei silti voitu aluksi suorittaa kuin joissakin aineissa, koska kaikki olivat vasta-alkajia. Seuraavina vuosina muodosteltiin eri osastoja omine vaatimuksineen. Ulkonaiset olosuhteet olivat useina vuosina vaatimattomat, kun koulu joutui toimimaan kauan vuokrahuoneissa, mutta vastaavasti monien lasten vanhempien ja kuntalaisten käsitys koulun päämääristä olivat puutteelliset, kuten vanhat asiakirjat kertovat.

Multian talossa toimi koulu kolme vuotta ja siirrettiin sieltä Heikkalaan. Heikkalasta siirrettiin koulu vuoden 1878 alussa Haapalaan. Siellä pidettiin koulua kaksi lukukautta ja sitten tuli koulupaikaksi vuoden 1879 alussa kauppias Sihvosen talo kirkolla.

Kansakoulun asema kuntalaisten mielissä oli vähitellen varmistunut ja kaivattiin omaa koulutaloa.

Kuntakokous päättikin koulun kymmenvuotisen alkutaipaleen päättyessä 19 päivänä tammikuuta 1880 rakennuttaa koulutalon lukkarin virkatalon maalle Juntilan mäelle, siis nykyiseen kauniiseen ja koululle erittäin sopivaan paikkaansa.

Hirret päätettiin tuoda manttaalin mukaan ja tehdä koulusta 30 kyynärää pitkä ja 15 kyynärää leveä. Opettajan asuntoedut ja muut oikeudet samalla määriteltiin. Rakennustoimikuntaan valittiin kirkonisäntä G. A. Raitanen, kanttori Johan Leppänen, kauppias K. Tjäder, talokkaat Johan Uitamo, Heikki Hokkanen, Gustaf Mäkelä, Gabriel Muldia, Abraham Seppänen, kauppias Wilh. Uitamoinen, lautamies Johan Järvenpää ja opettaja A. Ruoranen. Kuntakokous

antoi toimikunnalle tarpeelliset evästyksset ja niin työ aloitettiin viipymättä. Mestarina oli J. Murdén, joka sai urakastaan 600 markkaa. Koulutalo valmistui vuoden loppuun mennessä.

Koulun kehityksessä alkoi uusi vaihe oman koulutalon valmistuttua. Nyt hankittiin lisää kalustoa ja välineitä. Rakennuksia tarvittiin vähitellen lisää. Oppilasmäärän jatkuvasti kasvaessa oli rakennettava toinen luokkahuone, sen teki vv. 1891—92 Sahlberg. Sauna teetettiin H. Koivusella v. 1894. Opettajattaren asuntorakennuksen ja aittarakennuksen teki A. Vuorela v. 1903. Jatkuvasti on koulu nauttinut ympäristönsä myötätuntoa, sitä on rakennettu ja korjauksia suoritettu, kunnes se nyt on saanut kunnan keskuskansakoululle kuuluvan upean koulutalon ja käyttökelpoisen opetusvälineistön.

Yli kahdeksan vuosikymmentä kestäneen toiminnan aikana on Multian Kirkonkylän kansakoulussa ehtinyt toimia vain neljä vakinaista miesopettajaa, jotka ovat toimineet koulun johtajaopettajina. Ensimmäisinä oli koulun perustaja Abraham Ruoranen vuodet 1871—83. Hän toimi koulun hyväksi erinomaisella tarmolla ja sai toimiaikanaan sen työn hyvään alkuun ja aseman vakiintumaan. Opettaja Ruoranen oli syntynyt Multialla 22. 12. 1832 Markkulan talon poikana. Paitsi opettaja oli hän saarnaaja ja osallistui erilaisiin seurakunnan ja kunnan tehtäviin. Ahkera maanviljelijä hän oli myös. Virkavapautta oli hänellä kaksi eri kertaa. Sijaisena oli vuosina 1876 ja 1877 opettajakokelas E. E. Hjönberg, koulu toimi siihen aikaan Heikkalan talossa. Toinen sijaisopettaja oli ylioppilas Kaarlo Jukonen lukuvuoden 1882—83 aikana.

Vuosina 1883—85 toimi koulussa väliaikaisena opettajana seminaarilainen Kaarlo Tiitinen, joka valmistuttuaan opettajaksi tuli tunnetuksi Kaarlo Vesala nimellä toimiessaan myöhemmin kiertokouluseminaarin johtajana.

Koulun historian keskeisin henkilö opettaja Hesekiel

Koppinen suoritti pitkän ja mainehikkaan päivätyönsä Multian koulussa vuosina 1885—1925. Vieläkin entiset oppilaat häntä ihailen ja kunnioittaen muistelevat. Hän oli kasvattajapersoonana, joka nautti kiistatonta arvonantoa ja luottamusta. Hän teki tunnollista työtä virassaan ja sen lisäksi yhtä tunnollisesti hoiti lukuisia kunnan ja seurakunnan tehtäviä sekä johti Multian valistusharrastuksia ja myös taloudellisia pyrintöjä. Hän oli syntynyt Korpilahdella helmikuun 6 päivänä 1863. Hänen 41. virkavuotensa oli alussa, kun hän syyskuun 15 päivänä 1925 kuoli.

Koulun nykyinen opettaja *Nehemias Rautonen* on toiminut tässä virassa vuodesta 1925.

Naisopettajia on koulussa ollut runsaammin, varsinkin alkuaikoina he vaihtuivat usein. Pisin työkausi on nykyisellä opettajalla Eeva Rautosella, joka on virassa ollut vuodesta 1930. Tyyne Raitanen-Hokkanen toimi opettajana vuosina 1913—27. Muita, pitemmän ajan vakinaisena opettajana toimineita ovat Lyydia Villgrén, vuosina 1902—09, Kirsti Saira, vuosina 1927—41, Jenny Jaatinen, Toini Määttä ja Liisa Peltonen.

Vanhemmista johtokunnan puheenjohtajista mainittakoon G. A. Raitanen, rovasti Bergroth, pastori H. Nurmio, kauppias Olli Koistinen, kirkkoherra Arvid Lundén, kanttori H. Järviö, kirkkoherra O. Vesamaa, rovasti Oskari Kättö ja kauppias Verner Valkola.

Oppilaita on koulun suojissa ehtinyt opiskella suuri joukko, joista tarkat tilastotiedot on saatavissa vuodesta 1885 lähtien. Nimikirjaan ja kortistoon on merkitty kolmattatuhatta oppilasta.

Alkuaikoina ei koulunkäynti ollut laisinkaan säännöllistä, usein katsottiin vähemmänkin opin riittävän ja otettiin lapsi kesken pois koulusta. Myöhemminkin on monelta jäänyt koulu loppuun suorittamatta poismuuton, oppikouluun siirtymisen, heikon taidon, joskus kuolemankin ollessa keskeyttämisen syynä. Lukuvuotena 1935—36 on merkitty koulun

kirjoihin suuri oppilasluku, 184 oppilasta, lukuvuonna 1884—85 oli koulussa pienin oppilasluku. Silloin oppilaita oli vain 18. Ensimmäiset päästötodistukset annettiin keväällä 1885.

Koulun talous pysyi alkuaikoina tasapainossa opettajan palkkaan tulevan valtionavun ja sisäänkirjoitusmaksujen sekä koulun ystävien kannatuksen varassa. Kunta kyllä suhtautui suopeasti kouluun ja myönsi avustuksia määrättyihin tarkoituksiin, mutta pysyviä varauksia ei kunnan talousarviossa ollut. Tuloja hankittiin mm. arpajaisilla ja ompeluseurojen myyjäisillä. Saatiin harmooni ja monta muutakin tarpeellista välinettä vähitellen koululle. — Oppilaiden koulunkäynnin avustamiseksi on paljon nähty vai-
vaa. Ompeluseurojen toiminnan avulla hankittiin monelle lapselle vaatetusapua ja myöhemmin ruokaakin. Avustus-
toimintaa varten perustettiin myös rahastoja, joista jaettiin monta 5 markan erää tunnustukseksi ahkerille oppilaille. Sellaisia rahastoja olivat hallitsijain rahastot, Aleksanteri II:n ja Nikolai II:n sekä ompeluseuran, arpajaisten, rovasti Kätön ja koulukeittolarahasto. Kaikki nämä rahastot menettivät merkityksensä rahanarvon romahdettua ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Varat on nyt yhdistetty Kirkonkylän koulun rahastoksi, siihen liittyy myöhemmin lahjoitettu Verner Valkolan lahjarahasto. Niiden korkovaroja on käytetty opintoretkeilyn tukemiseen.

Samoin kuin muissakin maalaiskouluissa ovat Multian koululaiset joutuneet hoitamaan itse koulunsa siivouksen ja lämmityksen, jopa puiden pilkkomisenkin opettajan johtaessa näiden pikku vahtimestarien työtä, ei kuitenkaan kovin pitkää aikaa, sillä tehtäviin otettiin aikuisia avuksi ja vuonna 1931 perustettiin vahtimestarin virka. Koulukeittola alkoi toimia vuodesta 1917. Varat siihen saatiin pitkän aikaa lahjoituksina oppilaiden kodeista ja koulupiiriläisten erilaisella keräystoiminnalla, kunnes kunta ja valtio otti tämän toiminnan rahoittaakseen.

Multian Kirkonkylän kansakoulu lähti toimimaan varsin

pienestä alusta ja köyhissä oloissa. Samanlaisia alkuunläh-
töjä on tehty muuallakin maassamme, joten tämän koulun
historia on yksi vertaistensa joukossa. Se on kohdannut vas-
tustusta, mutta tuntuu siltä kuin tämä koulu olisi saanut
rohkaisua ja tukea osakseen runsaammin kuin monien suur-
ten väestökeskusten koulut, joilla on rinnalla ollut suosiota
kaipaavia kilpailijoita miltei alkuvaiheista lähtien.

Tarkoitus ei ole enempää viipyä koulun viime vuosina
tapahtuneen kehitysvaiheen kuvaamisessa eikä tarkemmin
esitellä niitä monia tapahtumia, mitä koulu on joutunut pit-
kän taipaleensa aikana sekä ulkonaisesti että sisäisesti koke-
maan. Todettakoon lopuksi vain se, että työntekijät valis-
tuksen vainiolla ovat saaneet näissä syrjäisissä oloissa suo-
rittaa epätavallista harrastuksellista työtä koulussa ja ympä-
ristössä. Voidaan todeta, että työ kansansivistyksen kohotta-
miseksi ei ole ollut tässäkään ympäristössä tuloksetonta.
Vuosien kuluessa on luotu hyvä perusta, jolta voidaan edel-
leen yhä suurempien vaatimusten mukaista kansakoululai-
tosta kehittää.